

Document de **Analiză a Politicilor**

**Fezabilitatea implementării sistemului de
pensii private în Republica Moldova**

Adrian Lupușor

Chișinău 2009

INTRODUCERE

Pensiile mici au constituit mereu una din cele mai stringente probleme ale Republicii Moldova, care se acutizează pe fondul modificărilor nefavorabile în situația demografică și a politicii ineficiente de protecție socială. Procesul de îmbătrânire a populației, exodul masiv al forței de muncă economic active și sporul natural negativ pe parcursul ultimilor ani au contribuit la sporirea presiunilor asupra fondului public de pensii. Astfel, dacă la începutul anilor '90 raportul dintre numărul de angajați și pensionari constituia 6:1, atunci în prezent pentru întreținerea unui pensionar contribuie mai puțin de doi angajați. Presiunile crescând asupra populației economic active mai sunt condiționate de fenomenul creșterii speranței la viață care, la rândul său, creează presiuni adiționale asupra Bugetului Asigurărilor Sociale de Stat, unde cheltuielile aferente pensiilor pentru limită de vârstă sporesc considerabil de la an la an. Prin urmare, actualul sistem public de pensii, bazat pe principiul clasic de redistribuire (PAYG) devine din ce în ce mai ineficient, iar respectarea principiului de solidaritate a generațiilor – din ce în ce mai costisitoare. Mai mult ca atât, tendințele negative în evoluția situației demografice pentru următorii ani, fiind vorba în special de diminuarea numărului populației și continuarea procesului de îmbătrânire, pune în pericol funcționalitatea sistemului public de pensii în viitorul apropiat. În mod paradoxal, prognozele privind continuarea creșterii speranței la viață, în loc să constituie un motiv de bucurie, trezesc îngrijorări temeinice privind capacitatea de onorare, în viitorul apropiat, a obligațiunilor statului față de actualii contribuabili la fondul public de pensii.

În prezent există riscul ca în următorii ani actualul sistem public de pensii bazat pe un singur pilon (PAYG) să nu poată face față presiunilor demografice crescând. Măsuri privind majorarea vârstei de pensionare și țintirea mai eficientă a beneficiarilor sistemului de protecție socială vor ameliora situația doar pe termen scurt. Pe termen mediu și lung, practica regională și mondială sugerează adoptarea unor reforme revoluționare în sistemul public de pensii, care presupun implementarea unui sistem multi-pilon de pensii, prin introducerea pensiilor private obligatorii (pilonul II) și facultative (pilonul III). Primele state care au implementat asemenea reforme au fost cele din America Latină (Chile, Bolivia, Mexic, Salvador), fiind urmate de mai multe țări din Europa Centrală și de Est (România, Ungaria, Polonia, Slovenia, Letonia, Estonia, Lituania, Bulgaria, Croația, Macedonia) și CSI (Rusia, Kazahstan, Kîrgîzstan). Principalele efecte scontate ale unor asemenea măsuri vizează diminuarea presiunilor asupra sistemului public de pensii, eficientizarea administrării contribuțiilor defalcate și, în final, consolidarea echității sociale și a unui trai decent pentru persoanele din perioada post-activă.

Este important să înțelegem că sistemul redistributiv de pensii (PAYG), prin definiție nu poate asigura un nivel de trai decent la bătrânețe, fiind elaborat în scopul asigurării unei pensii minime de supraviețuire pentru persoanele pensionate. Prin urmare, potrivit experienței internaționale, în vederea asigurării unui nivel al pensiei cel puțin apropiat de cel al veniturilor obținute în perioada activă a vieții, fondul public de pensii (pilonul I) trebuie susținut prin implementarea pilonilor adiționali (II și III) ai sistemului de pensii.

Prezentul studiu va analiza fezabilitatea dezvoltării în Moldova a unui sistem multi-pilon de pensii, va prezenta un set de recomandări în această direcție, precum și în vederea eficientizării sistemului actual de pensii din țară.

Specificul sistemului actual de pensii sau de ce pensiile în Moldova sunt atât de mici?

Baza legislativă

Primul pas în vederea reformării sistemului public de pensii a fost făcut odată cu implementarea Strategiei privind reforma sistemului de pensii în 1999, scopul primordial al căreia a fost tranziția de la principiul asistenței sociale la cel al asigurărilor sociale. În cadrul reformei a fost adoptată Legea cu privire la pensiile de asigurări sociale de stat (1998) și Legea cu privire la sistemul public de asigurări sociale (1999). Totuși reforma respectivă a păstrat sistemul redistributiv de pensii de un singur nivel (PAYG) care presupune că defalcările făcute de actualii contribuabili se redistribuie actualilor pensionari contra angajamentului statului de a asigura cu pensie în dependență de vechimea în muncă și a volumului de contribuții.

Deși reforma prevedea majorarea graduală a vârstei de pensionare (în fiecare an cu câte 6 luni), precum și abolirea mai multor forme de facilități acordate anumitor categorii de pensionari, implementarea acestora a stagnat atât din cauza situației socio-economice din țară, în special la începutul reformei, cât și a lipsei unei voințe politice la acel moment. Prin urmare, majorarea vârstei de pensionare a fost stopată în 2002 la nivelul de 57 ani pentru femei și 62 ani pentru bărbați, iar actualul sistem public de pensii este un hibrid destul de sofisticat care compilează unele elemente ale sistemului de tip sovietic cu particularitățile noului sistem de asigurări sociale.

Evoluția situației demografice. Încotro ne îndreptăm?

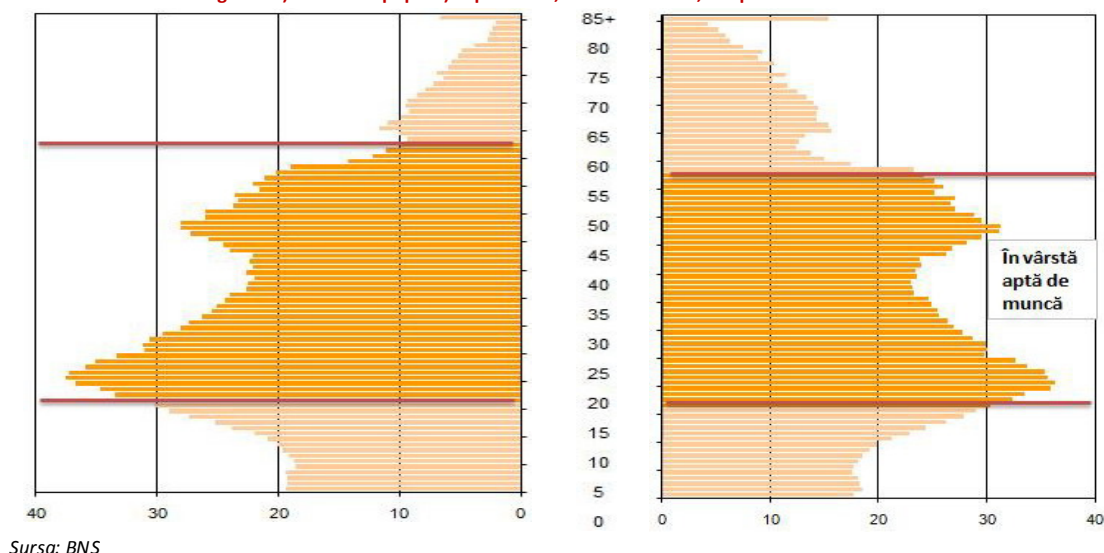
Moldovenii trăiesc în medie din ce în ce mai mult și nasc din ce în ce mai puțini copii. Dacă prima concluzie pare să releve o tendință pozitivă pentru societatea noastră, aceasta, în comun cu sporul negativ al populației, creează presiuni ascendente asupra fondului public de pensii. Continuarea acestor tendințe poate duce până la colapsul sistemului de pensii redistributiv clasic de un singur nivel (PAYG) în cazul în care nu vor fi transpuse presiunile de pe pilonul I (sistemul public de pensii) pe pilonul II (pensii private obligatorii) și pilonul III (pensii private facultative).

Piramida demografică (grafic 1) relevă apropierea valului de persoane care s-au născut în anii de după cel de-al doilea război mondial (boom-ul demografic cauzat de fenomenul reproducției compensatorii) și care în decursul următorilor 2-3 ani vor intra în vârstă de pensionara. În același timp, se observă că baza piramidei se îngustează, fapt ce denotă diminuarea populației cu vârstă aptă de muncă din cauza evoluțiilor demografice nefaste de la începutul anilor '90 și care continuă în prezent (grafic 2). Astfel, începând cu anul 1990 numărul populației stabile a început constant să se reducă, iar numai în ultimul deceniu acesta s-a diminuat cu 236,2 mii locuitori (-6,5%). Dacă până în 1999 acest fenomen a fost cauzat exclusiv de procesul de emigrare, rata natalității fiind superioară ratei mortalității, atunci începând cu 2000 și până în prezent reducerea numărului de populație este determinată de doi factori fundamentali: emigrarea în masă și sporul natural negativ (grafic 3). Totodată, aceste procese, de rând cu creșterea speranței la viață, cauzează fenomenul de îmbătrânire a populației (grafic 1) contribuind la creșterea presiunilor asupra fondului public de pensii, poverii fiscale asupra populației economic active și,

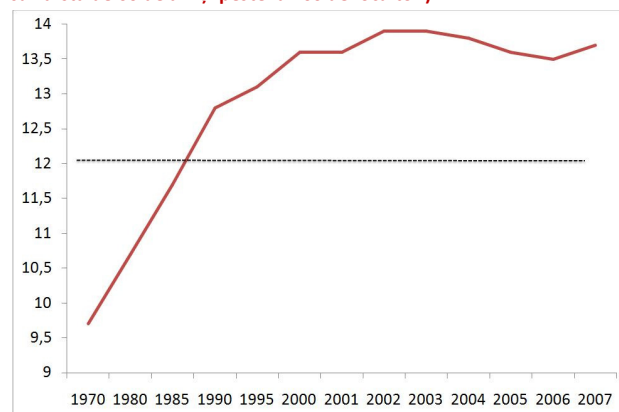

respectiv, creșterii cheltuielilor aferente pensiilor pentru limită de vârstă din Bugetul asigurărilor sociale de stat (BASS).

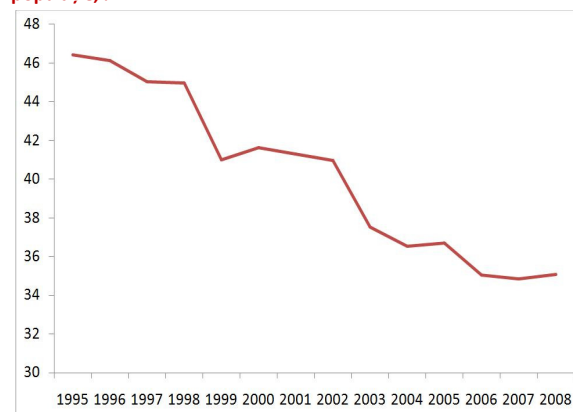
Grafic 1: Piramida demografică și structura populației pe vârste, 1 ianuarie 2008, mii persoane

Grafic 2: Coeficientul de îmbătrânire a populației (numărul persoanelor cu vârsta de 60 de ani și peste la 100 de locuitori)

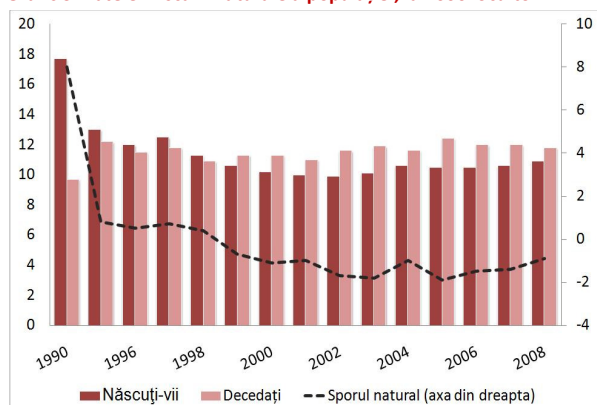
Grafic 3: Pondere populației ocupate în economie în total populație, %.

Mai mult ca atât, potrivit estimărilor actuariale a sistemului de pensii din R. Moldova, indicatorii demografici vor raporta continuarea tendinței nefavorabile enunțate anterior. Astfel, până în 2020 numărul populației va scădea cu 125 mii persoane față de numărul populației din 2007, iar până în 2050 – cu aproape un milion. Graficul 4 relevă modificările structurale privind populația Republicii Moldova prognozată, fapt ce indică diminuarea ponderii populației cu vârsta aptă de muncă, precum și a persoanelor nou-născute și cu vârsta cuprinsă între 0-14 ani, în paralel cu majorarea ponderii persoanelor cu vârsta de 60 de ani și peste. Astfel, nivelul scăzut al natalității, condiționat de păstrarea modelului de reproducție bazat pe familia cu un singur copil, va duce la creșterea coeficientului de îmbătrânire a

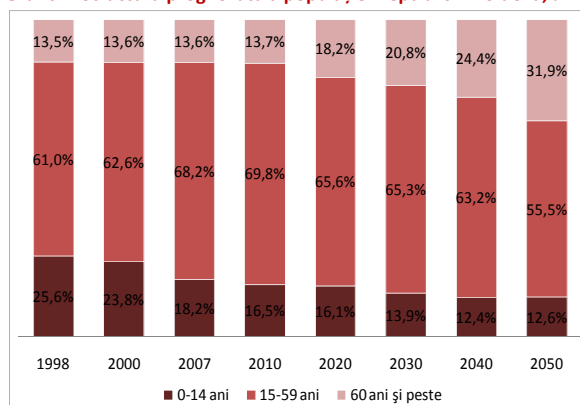
populației. Efectele unei asemenea tendințe asupra fondului public de pensii constau în reducerea contribuabililor la formarea bugetului asigurărilor sociale de stat și majorarea cheltuielilor BASS în legătură cu plata pensiilor pentru limita de vârstă. Prin urmare, actuala problemă demografică ar putea avea efectul unei bombe cu efect întârziat pentru sistemul public de pensii, astfel va deveni tot mai dificilă corelarea dintre veniturile obținute în perioada activă cu nivelul pensiei obținut la atingerea vârstei de pensionare.

Grafic 3: Ratele mișcării naturale a populației, la 1000 locuitori

Sursa: BNS

Grafic 4: Structura prognozată a populației Republicii Moldova, %.

Sursa: Басканов В. Ю. Пенсионная система Республики Молдова: актуарная экспертиза. Москва, 2007.

Evoluția indicatorilor principali ai sistemului public de pensii. Care sunt motivele de îngrijorare?

În rezultatul evoluțiilor demografice, în comun cu menținerea vârstei actuale de pensionare începând cu 2003, numărul de persoane cu vârsta de pensionare s-a majorat până în prezent cu 23,6 mii persoane (+4,6%). În același timp, din cauza diminuării constante a ratei de ocupare, numărul persoanelor ocupate în economie și, respectiv, care contribuie la formarea Bugetului Asigurărilor Sociale de Stat, s-a diminuat cu circa 105 mii persoane (-7,7%). Este necesar de menționat că în timp ce media privind rata de ocupare în Uniunea Europeană constituie 65,4%, iar în România – 58,8%, în R. Moldova aceasta a constituit doar 42,2% (în 2007). Prin urmare, raportul dintre persoanele cu vârsta de pensionare și cele ocupate s-a majorat de la 37,8% în 2003 până la 42,9% în 2008, ceea ce relevă micșorarea numărului de persoane care contribuie la formarea fondului public de pensii și majorarea cheltuielilor aferente pensiilor pentru limita de vârstă. Cu siguranță, continuarea majorării presiunilor asupra populației economic active pe fondul îmbătrânirii populației, precum și estimările privind evoluțiile demografice nefaste, vor duce la colapsul întregului fond public de pensii, în caz dacă nu vor fi luate măsurile necesare în direcția dezvoltării sistemului multi-pilon de pensii.

Tabel 1. Evoluția și previziunea indicatorilor privind speranța de viață la naștere și a vârstei medii a populației Republicii Moldova

Indicatori	2000	2007	2010	2020	2050
Speranța de viață la naștere (ambele sexe), ani	68	69	69	70	73
Vârsta media a populației, ani	33	35	36	38	45
Raportul dintre populația ocupată și numărul pensionarilor pentru limita de vârstă, pers.	2,9	2,7	2,9	2,3	1,3
Rata de substituire a populației, (pop. de 0-14 ani la 100 persoane de vîrsta 60 ani și peste), %	174	134	120	89	40
Raportul de dependență (raportul între pop. de 60 ani și peste și pop. de 15-59 ani), %	22	20	20	28	57

Sursa: BNS și Басканов В. Ю. Пенсионная система Республики Молдова: актуарная экспертиза. Москва, 2007.

Tabelul 1 relevă tendința, aparent pozitivă, de creștere a speranței de viață la naștere a populației R. Moldova. Totuși, specificul actualului sistem public de pensii, în mod paradoxal creează motive temeinice de îngrijorare, pe fondul creșterii vârstei medii a populației și, respectiv, a îmbătrânirii populației. Prin urmare, situația în care populația trăiește mai mult, privită prin prisma caracterului exclusiv redistributiv al sistemului de pensii, este percepută mai curând drept o amenințare pentru stat, decât o ameliorare a bunăstării populației. În aceeași ordine de idei, un sistem de pensii bazat exclusiv pe primul pilon creează automat situația în care persoanele cu vârsta de pensionare sunt percepute drept o povară pentru stat, acesta fiind în mod direct interesat în diminuarea speranței la viață a persoanelor din perioada post-activă. O logică pe cât de pragmatică, pe atât și de cinică, care încă o dată argumentează necesitatea stringentă de reformare a actualului sistem public de pensii și dezvoltarea sistemului bazat pe mai mulți piloni (pensiile private).

...numărul contribuabililor la fondul public de pensii este în scădere, iar pentru întreținerea unui pensionar lucrează tot mai puțini angajați...

Unul din cei mai relevanți indicatori privind presiunile exercitate asupra fondului public de pensii, și respectiv asupra populației economic active, cauzate de tendințele demografice constituie raportul dintre populația ocupată și numărul pensionarilor pentru limita de vârstă. Astfel, în timp ce în țările UE, la momentul implementării acțiunilor concrete în vederea dezvoltării sistemului multiplipilon al pensiilor, raportul dintre numărul de pensionari și a populației ocupate era de 1:4, atunci în R. Moldova acesta formează aproximativ 1:2 pe fondul unui sistem de pensii bazat pe un singur pilon. Mai mult decât atât, deși potrivit raportului pentru întreținerea unui pensionar lucrează 2 persoane, de facto situația este și mai îngrijorătoare. Adevărul este că la calcularea numărului de persoane ocupate în economie, Biroul Național de Statistică ia în calcul și populația ocupată informal, care nu formează categoria contribuabililor la BASS. Pe lângă aceasta, BNS mai include și persoanele care au lucrat cel puțin o oră în perioada de referință, care la fel nu pot fi considerați contribuabili stabili la BASS. Prin urmare, numărul real al angajaților care activează pentru întreținerea unui pensionar este mult mai mic.

Pentru a estima mai exact cât de alarmantă este această situație, am putea deduce numărul de contribuabili la BASS pe baza ecuației de echilibru dintre resursele de formare a BASS și utilizarea

acestui. Astfel, în Legea cu privire la BASS pentru anul 2009, sunt planificate venituri pe baza defalcărilor angajatorilor și angajaților în volum de 6.405,7 mil. lei. În același timp, pentru anul 2009 Guvernul prognozează un salariu mediu lunar pe economie de 3140 lei¹. Prin urmare, luând în considerație mărimea contribuțiilor sociale stabilită pentru anul respectiv de 29% (23% pentru angajatori și 6% pentru angajat), putem deduce că numărul de facto al contribuabililor la BASS constituit circa 586 mii persoane², iar raportul dintre aceste persoane și numărul pensionarilor pentru limita de vârstă este de circa 1,3 – un rezultat extrem de îngrijorător care relevă pe de o parte cauza incapacității sistemului public de pensii de a asigura un nivel al pensiei cel puțin la nivelul minimului de existență, iar pe de altă parte - a poverii majore asupra populației economic active și a contribuțiilor sociale relativ mari față de țările din regiune.

Tabel 2: Evoluția principalilor indicatori privind pensiile de stat în Republica Moldova

Indicatori	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Salariul nominal mediu lunar al unui salariat în economie, lei/pers.	543,7	691,5	890,8	1103,1	1318,7	1697,1	2065	2528,6
Mărimea medie a pensiei lunare stabilite pentru limita de vârstă, lei/pers.	140,3	166,9	217,9	336,7	397,2	457,5	565,8	666,3
Minimul de existență pentru pensionari, lei/lună	405,8	470,4	538,4	576,9	649,1	800,3	943,4	1141,5
Ritmul nominal de creștere al pensiei, %	57,6%	19,0%	30,6%	54,5%	18%	15,2%	23,7%	17,8%
Ritmul real de creștere al pensiei, %	48,3%	13,9%	12,8%	37,4%	7,2%	0,9%	9,3%	9,7%
Raportul dintre pensia medie și minimul de existență pentru pensionari, %	34,6%	35,5%	40,5%	58,4%	61,2%	57,2%	60,0%	58,4%
Rata de înlocuire (pensie/salariu), %	25,8%	24,1%	24,5%	30,5%	30,1%	27,0%	27,4%	26,3%

Sursa: BNS, CNAS.

...actualul sistemul public de pensii nu este capabil să asigure, de unul singur, dreptul la o viață decentă pentru pensionari...

Tabelul 2 relevă faptul că, deși mărimea medie a pensiei pentru limita de vârstă a crescut în termeni nominali de 6,5 ori în perioada 2001-2008, aceasta la finele anului 2008 acoperea doar 58,4% din minimul de existență pentru pensionari. Aceasta încă o dată denotă incapacitatea sistemului redistributiv de pensii, de unul singur, de a asigura cel puțin dreptul la viață decentă pentru pensionari consfințit prin constituție. Mai mult ca atât, un indicator relevant care ar reflecta capacitatea sistemului public de pensii de a menține standardele de viață în perioada post-activă este rata de înlocuire a salariului (rata de recuperare a salariului pierdut). Astfel, dacă în 1995 acest indicator era de 45% atunci deja în 2008 acesta a coborât până la nivelul de 26,3%. Totodată, potrivit estimărilor actuariale, în 2020 acest indicator va fi de 16%, iar în 2050 – doar 11%-12% (grafic 6). O rata atât de mică de recuperare a salariului pierdut relevă incapacitatea sistemului public de pensii de a asigura persoanele în perioada post-activă cu un nivel de venit cel puțin apropiat de cel obținut în perioada de până la pensionare.

...pensia media din Republica Moldova este cea mai mică din Europa, iar sistemul de pensii este cel mai ineficient...

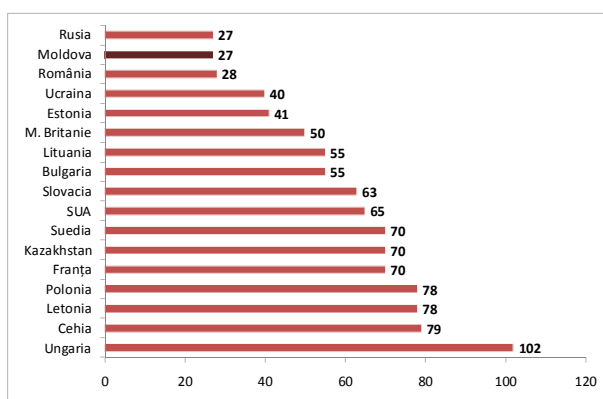
¹ Hotărârea Guvernului nr. 1248 din 07.11.2008 privind aprobarea cuantumului salariului mediu lunar pe economie, prognozat pentru anul 2009

² Numărul contribuabililor la BASS = 6405 mil. / (3140 * 29% * 12 luni)

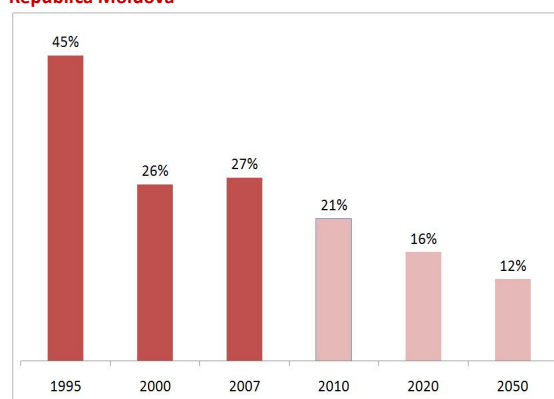
Eficiența sistemului de pensii depinde de capacitatea acestuia de a asigura o corelare echitabilă dintre venitul obținut în perioada activă a vieții și, respectiv, a volumului contribuțiilor sociale defalcate în fondul public de pensii, cu nivelul pensiei obținute odată cu atingerea vârstei de pensionare. Prin urmare, atât pensia medie, cât și rata de recuperare a salariului pierdut în R. Moldova sunt cele mai mici din Europa (grafic 5). Mai mult ca atât, situația reală poate fi și mai alarmantă dacă luăm în considerație ponderea înaltă a economiei subterane și a practicii plății salariilor în plic utilizată pe larg în companiile din țară. Totodată, în timp ce în alte state din regiune reforma sistemului de pensii prin crearea fondurilor nestatale de pensii (pilonii II și III) a început încă în condițiile în care rata de înlocuire era superioară celei din R. Moldova, în țara noastră asemenea acțiuni consecutive nu au fost implementate, iar problema pensiilor a purtat mereu titlul tabu.

Grafic 5: Rata de înlocuire a salariului, 2007

Sursa: Allianz Global Investors AG, 2007

Grafic 6: Evoluția și prognoza ratei de înlocuire a salariului în Republica Moldova

Басканов В. Ю. Пенсионная система Республики Молдова: актуарная экспертиза. Москва, 2007

... bugetul asigurărilor sociale de stat înregistrează solduri negative pe parcursul ultimilor ani...

În timp ce fondul public de pensii asigură un nivel al pensiei puțin peste jumătate din minimul de existență pentru pensionari, bugetul asigurărilor sociale de stat din contul căruia se face plata acestor pensii înregistrează solduri negative începând cu anul 2005. Astfel, dacă în 2005 deficitul BASS a constituit 1,7 mil. lei, atunci deja peste doi ani, în 2007, acesta a crescut până la 87,3 mil. lei. Deși în 2008 acesta a reveni la soldul pozitiv, pentru anul 2009 se planifică din nou un deficit de circa 2 mil. lei, determinat de tendința de creștere a numărului persoanelor cu vârsta de pensionare și de reducere a numărului de contribuabili la BASS în urma diminuării ratei de ocupare. În același timp, cheltuielile BASS în 2008 au depășit 10% din PIB – tendință care se menține pe parcursul ultimilor 5 ani și care va continua pe fondul îmbătrânirii populației.

...pentru asigurarea unei pensii la nivelul minimului de existență cota contribuțiilor sociale în 2008 ar trebui să fie de 48-49%...

Luând în considerație că în 2008 cheltuielile aferente pensiilor pentru limita de vârstă au constituit circa 58% din total cheltuieli BASS, numărul de pensionari – 455,2 mii persoane, iar mărimea pensiei

medii – 666,3 lei plătită pe baza unei cote a contribuțiilor sociale de 29%, am putea identifica cota necesară pentru asigurarea unui nivel al pensiei medii echivalent cu minimul de existență. Astfel, formăm ecuația în care variabila necunoscută este cota contribuțiilor sociale, iar cele cunoscute sunt: salariul mediu pe economie (2529 lei), numărul aproximativ al contribuabililor la BASS (600 mii pers.), pensia medie, numărul de pensionari pentru limita de vârstă și minimul de existență (1141,5%). Prin urmare, putem deduce că pentru asigurarea unei pensii medii echivalente cu minimul de existență, cota contribuțiilor pentru asigurările sociale de stat ar trebui să fie în 2008 de 48-29%. Nu există o țară în lume cu taxe atât de ridicate pentru asigurarea socială de stat și, firește, o asemenea majorare este inadmisibilă, în condițiile în care și actuala cotă de 29% determină multe companii să intre în scheme de evaziune fiscală.

În același timp, vulnerabilitatea fondului public de pensii poate fi testată în baza simulării în care încetează toate defalcările la BASS. Astfel, dacă luăm în calcul că pensia media lunară prognozată pentru anul 2009 constituie 770 lei, iar veniturile BASS pe parcursul anului 2008 au constituit 602,3 mil. lei și fondul de rezervă al CNAS constituie 135 mil. lei, putem deduce că în cazul suspendării defalcărilor la BASS fondul public de pensii își va putea onora obligațiile de plată doar pe durata a 2 luni. Pentru a înțelege și mai bine cât de alarmantă este situația respectivă, facem comparația cu alte state din Uniunea Europeană, unde această perioadă poate fi de 1,5 – 2 ani.

Sistemul de pensii private: soluția potrivită pentru asigurarea unei bătrânețe decente?

Pilonii II și III sau pensii private obligatorii și facultative. Caracteristici generale

Criza demografică nu este o problemă caracteristică doar pentru Republica Moldova, precum nu este nici cea legată de incapacitatea sistemului public de pensii, bazat pe un singur pilon, de a asigura un nivel al pensiei cel puțin similar cu venitul obținut în perioada activă a vieții. Problema respectivă, specifică majorității țărilor Europei de Est, dar și întregului spațiu post-sovietic, a fost soluționată prin introducerea sistemelor alternative pensiilor de stat și care se bazează pe fondurile private de pensii, atât obligatorii, cât și facultative.

Astfel, a fost introdus sistemul obligatoriu de pensii administrate privat (pilonul II) care se formează dintr-o parte a contribuției individuale din sistemul public de pensii, defalcările fiecărui contribuabil fiind acumulate într-un cont individual deschis la administratorul fondului de pensii. Spre exemplu în România o anumită parte din contribuția individuală a asiguraților la sistemul public de pensii este redirecționată către pilonul II (crescând de la 2% până 6% din salariul brut într-o perioadă de 8 ani). Alte state care au implementat sistemul de pensii private obligatorii au fost cele din America Latină (Chile, Bolivia, Mexic), precum și țările din Europa Centrală și de Est și CSI (Ungaria, Slovenia, țările Baltice, Bulgaria, Macedonia, Rusia, Kazahstan).

Adițional, a fost creat și sistemul facultativ de fonduri de pensii administrate privat (pilonul III) format pe baza contribuțiilor voluntare ale angajaților și/sau angajatorilor în scopul obținerii unei pensii

suplimentare celei asigurate de pilonii II și III și care constituie un instrument financiar distinct de economisire pe termen lung. Asemenea sistem a fost introdus la fel în România, Rusia, Letonia, precum și în Italia, Suedia, Polonia, Kîrgîzstan, Mongolia.

În esență, principalele caracteristici care diferențiază sistemele de pensii private de conceptul clasic (PAYG) sunt următoarele:

1. *Conceptul de capitalizare.* În timp ce contribuțiile la fondul public de pensii sunt redistribuite actualilor pensionari, cele defalcate în fondurile private sunt reînvestite în instrumente financiare (valori mobiliare de stat, depozite bancare, acțiuni etc.) ceea ce asigură un venit investițional, superior nivelului inflației, care se acumulează în contul personal, deschis pe numele fiecărui contribuabil.

2. *Drepturile de proprietate ale contribuabililor asupra sumelor defalcate în fondurile private.* Fiecărui contribuabil i se deschide un cont personal unde se acumulează sumele defalcate și venitul investițional al activelor, astfel fiind asigurată o corelație aproape perfectă dintre mărimea pensiei și a defalcărilor din perioada activă. În același timp, din cauza principiului redistributiv al sistemului PAYG, conturile personale ale contribuabililor la sistemul public de asigurări sociale rămân “pustii”, iar diminuarea ratei de înlocuire a salariului subminează principiile fundamentale ale echității sociale de către sistemul clasic de pensii PAYG.

Barierile și premisele implementării sistemului de pensii private în Moldova

Este cert faptul că îmbătrânirea populației în comun cu creșterea presiunilor asupra populației ocupate privind întreținerea unui pensionar necesită reforme consecvente privind reformarea sistemului public de pensii (PAYG) care își demonstrează ineficiența și prezintă riscuri iminente de colaps. Majorarea vârstei de pensionare cu 3 ani pentru femei și bărbați (60 ani și, respectiv, 65 ani) va duce la diminuarea numărului de persoane cu vârsta de pensionare cu peste 101 mii. Aceasta va contribui la diminuarea cheltuielilor din BASS aferente pensiilor pentru limita de vârstă cu circa 651 milioane lei, ceea ce constituie aproximativ 10% din total cheltuieli incluse în bugetul respectiv pe parcursul anului 2008. O reformă orientată spre țintirea mai eficientă a beneficiarilor indemnizațiilor și compensațiilor sociale, de asemenea, ar oferi un răgaz pentru fondul public de pensii, pe când continuarea procesului de îmbătrânire al populației în paralel cu diminuarea numărului populației ocupate va submina în continuare eficiența sistemului PAYG.

Prin urmare, cea mai viabilă soluție privind diminuarea durabilă a poverii asupra fondului public de pensii este dezvoltarea sistemului multi-pilon de pensii și transpunerea pe umerii fondurilor private de pensii a unei părți din presiunile sistemului PAYG.

Totuși, principalele 3 bariere care împiedică dezvoltarea sistemului de pensii private în R. Moldova sunt:

1. ***Nivelul scăzut al încrederii populației față de fondurile private de pensii.*** Experiențele negative prin care a trecut majoritatea populației la începutul anilor '90, precum și lipsa de familiarizare a

populației privind activitatea fondurilor private de pensii, determină reticența oamenilor față de contribuirea la astfel de fonduri.

2. Piața de capital subdezvoltată. Factorul respectiv subminează conceptul de capitalizare caracteristic fondurilor private de pensii. Prin urmare, insuficiența de instrumente financiare care ar servi drept obiecte a investițiilor pentru activele fondurilor, ar duce la diminuarea rentabilității activității investiționale a fondurilor în rezultatul demarării activității pilonilor II și III. Un exemplu elocvent în acest sens servește o eventuală creștere a cererii pentru VMS care, luând în considerație faptul că cererea pentru acestea de cele mai dese ori depășește oferta, va contribui la scăderea profitabilității acestor active. Pe de altă parte, trebuie să remarcăm că asemenea evoluții ar diminua cheltuielile bugetare privind administrarea datoriei publice interne, ceea ce, teoretic, ar trebui să alimenteze interesul Guvernului pentru implementarea sistemului de pensii multi-pilon.

3. Cadrul regulator nefuncțional.

În timp ce vecinii țării noastre, atât din Vest, cât și din Est, au implementat sistemul multi-pilon de pensii, Republica Moldova rămâne singura țară în regiune ce a rămas în urma acestei tendințe. Astfel, în pofida existenței legislației primare încă din anul 1999, nu au fost înregistrate careva progrese în acest domeniu.

Cadrul regulator actual al sistemului de pensii private în Moldova se limitează la Legea cu privire la fondurile nestatale de pensii adoptată în 1999 care nu a fost însoțită de ajustările necesare la alte legi organice interdependente (Codul fiscal, Codul Civil, Legile bugetelor asigurărilor sociale de stat etc.). Prin urmare, pe lângă carențele majore ce țin de conținut, legea respectivă vine în contradicție cu alte legi, creând impedimente majore pentru dezvoltarea acestui sistem în Republica Moldova.

Experiența internațională a demonstrat faptul că în nici o țară nu s-a reușit implementarea eficientă a sistemului de pensii private fără existența unui set de stimulente de natură fiscală, atât pentru fondurile nestatale, cât și pentru beneficiari.

Deficiențele majore ale cadrului regulator pentru sistemul de pensii private sunt prezentate în continuare:

- **Imposibilitatea deductibilității de la plata contribuțiilor la asigurările sociale de stat și a primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală.** Deși în articolul 66 al Codului fiscal se menționează că sumele vărsate de patron în numele unei persoane fizice sau sumele vărsate de persoana fizică în numele său se deduc din venitul brut al acesteia, nici legile anuale cu privire la bugetele asigurărilor sociale de stat și nici Legea cu privire la mărimea, modul și termenele de achitare a primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală nu prevăd asemenea deduceri. Lipsa unor asemenea prevederi vine în contradicție cu practica internațională privind implementarea eficientă a sistemului de pensii private.
- **Deductibilitate fiscală ambiguă pentru persoane fizice.** Cu toate că art. 66 din Codul fiscal stipulează că vărsămintele în fondurile nestatale de pensii se deduc din venitul brut al persoanelor

fizice, art. 68 al aceluiași Cod prevede că orice plăți efectuate din aceste fonduri se includ în venitul brut al beneficiarului. Prin urmare, nu putem vorbi despre o deductibilitate fiscală, ci doar de o vacanță fiscală acordată contribuabililor până la plata pensiei.

- **Posibilități limitate privind obținerea de venituri pentru administratorii fondurilor nestatale de pensii.** Legea cu privire la fondurile nestatale de pensii stipulează plafonul de 10% din venitul investițional al activelor fondului care pot fi utilizate ca sursă pentru acoperirea cheltuielilor administrative ale fondului. Potrivit estimărilor actuariale³ cota respectivă poate acoperi doar 15%-20% din cheltuielile efective ale administratorului. O limită atât de mică inhibă interesul antreprenorial al administratorilor pentru practicarea unui asemenea gen de activitate.

- **Lipsa oricăror prevederi referitor la fondul de garantare a pensiilor.** Existența unui astfel de fond este necesară pentru a asigura securitatea mijloacelor defalcate în fondurile nestatale de pensii și se constituie din contribuțiile administratorilor fondurilor respective. Singura mențiune privind existența unui capital minim de rezervă pentru repararea anumitor prejudicii cauzate beneficiarilor în Legea cu privire la fondurile nestatale de pensii se referă la suma de 250 mii dolari SUA depusă de managerul (administratorul) fondului într-un cont special la banca propusă de BNM înainte de a obține licența. Totuși o asemenea prevedere nu poate fi numită măsură de garanție din simplu motiv că un manager pe baza unei singure licențe poate crea mai multe fonduri, respectiv suma minimă rămânând neschimbată indiferent de creșterea numărului de contribuabili.

- **Lipsa mențiunilor în Codul civil privind forma organizatorico-juridică a fondurilor nestatale de pensii (FNP).**

Premisele majore pentru dezvoltarea sistemului de pensii private:

- **Pensia de stat acoperă puțin peste jumătate din minimul de existență, iar rata de înlocuire a salariului este cea mai mică în Europa.** O asemenea situație este inadmisibilă în condiția în care statul prin constituție garantează dreptul la viață fiecărui om⁴. Totuși, situația respectivă va alimenta interesul populației ocupate să participe în programe de acumulare pe termen lung cu scopul asigurării unui pensii private adiționale celei asigurate de stat. Cei mai receptivi la asemenea produse vor fi persoanele care practică o activitate profesională intensă și au salarii relativ înalte.
- **Sistemul redistributiv de pensii subminează esențial principiile echității sociale.** Acest factor la fel va alimenta interesul persoanelor cu salarii relativ mari să apeleze la programele de acumulare pe termen lung. Cauza majoră constă în faptul că sistemul PAYG, prin definiție, este orientat spre asigurarea unui nivel al pensiei suficient pentru supraviețuirea unor categorii a

³ Oleg Verejan, Doctor în economie, Președintele Asociației de Actuarial din Moldova

⁴ Capitolul II, art. 24, al. (1), Constituția Republicii Moldova

populației care pe parcursul perioadei active au avut salarii mici sau nu au fost angajați deloc. Totodată, același sistem redistributiv presupune că partea majoră a poverii fiscale o dețin persoanele cu venituri înalte care reprezintă principalii finanțatori ai programelor de protecție socială. Spre exemplu: o persoană care până la pensionare avea un salariu lunar de 1000 lei, la pensionare va primi o pensie de 475 lei, care este pensia minimă garantată pentru limita de vârstă, în timp ce o persoană cu are un salariu de 10000 lei lunar va primi o pensie de circa 2630 lei⁵.

- **Ponderea înaltă a economiei subterane.** Aceasta se referă în special la practica plății salariului „în plic”, utilizată pe larg de companiile din Republica Moldova. Existența unor programe atractive de acumulare precum ar fi pensiile private, ar motiva atât angajații, cât și angajatorii să-și oficializeze veniturile pentru a beneficia de asemenea produse. Este necesar de remarcat că aceasta ar putea avea loc numai în condițiile asigurării de legislație a unei deductibilități totale a contribuțiilor către fondurile nestatale de pensii, menționate în prezentul studiu.
- **Profitabilitatea relativ înaltă a instrumentelor financiare din țară.** Unul din principalele aspecte ale activității fondurilor nestatale de pensii constă în investirea contribuțiilor defalcate de contribuabili în instrumente financiare (valori mobiliare, depozite bancare, acțiuni etc.). La acest capitol, în special în ceea ce ține de ratele dobânzilor la depozite, nivelul de profitabilitate a instrumentelor financiare este înalt în comparație cu alte țări din regiune. Prin urmare, fondurile pot asigura o capitalizare atractivă a activelor beneficiarilor, alimentând interesul populației pentru asemenea produse. Spre exemplu, randamentul mediu anual în Ungaria în perioada 1998-2008 a constituit 7,5%; în Polonia în perioada 1999-2009 – 9,45%; în Croația în perioada 2002-2009 – 3,72%; în Cehia în perioada 1995-2008 – 5,41. În același timp, în Republica Moldova, media ponderată a dobânzii la VMS în 2008 a înregistrat nivelul de 19,05%⁶, iar rata medie a dobânzii la depozitele la termen atrase în monedă națională a constituit 18,09%. Prin urmare, randamentele fondurilor nestatale de pensii din Republica Moldova ar putea fi de 2 sau chiar de 3 ori mai mari față de cele din alte state din regiune.

⁵ Rata de recuperare a salariului pierdut în 2008 a constituit 26,3%

⁶ Raportul Annual 2008, BNM

Recomandări majore privind reformarea actualului sistem public de pensii din R. Moldova

Evoluțiile demografice nefaste și prognozele privind acutizarea crizei demografice pentru următorii ani, diminuarea ratei de ocupare și a ponderii populației cu vârsta aptă de muncă, ratele negative a natalității va submina fundamental capacitatea fondului public de pensii de a-și onora obligațiunile față de pensionari. Potrivit estimărilor actuariale, deja în 2010 actuala cotă de 29% a contribuțiilor sociale nu va mai fi în stare să asigure o rata de înlocuire a salariului de 27%. Prin urmare, în lipsa unor acțiuni consecvente privind reformarea actualului sistem public de pensii, situația va evolua fie în direcția diminuării constante a ratei de înlocuire, astfel subminând și mai mult eficiența fondului public de pensii, fie în direcția majorării contribuțiilor sociale obligatorii. Ultima pare să aibă mai puține șori de izbândă în condițiile în care actuala cotă de 29% este percepută, atât de angajatori, cât și de angajați, drept fiind una exagerat de mare, iar majorarea acesteia va alimenta și mai mult evaziunea fiscală.

Prin urmare, reforma actualului sistem public de pensii are o importanță crucială și trebuie implementată prin acțiuni consecvente. Totodată, trebuie să ținem cont de faptul că o asemenea reformă nu poate avea loc în lipsa restructurării întregului sistem de protecție socială din țară. Aceasta presupune:

- **Reducerea numărului de beneficiari ai programelor de protecție socială.** Aceasta poate fi realizat prin schimbarea conceptului protecției sociale, de la cel orientat către categorii distincte a populației, spre sistemul axat pe veniturile testate ale populației. Aceasta vizează în mod direct pensiile deputaților, membrilor Guvernului, funcționarilor publici, aleșilor locali, colaboratorilor vamali, controlul mai riguros asupra procesului de acordare a gradului de invaliditate, cât și asupra fondului de recuperare a sănătății.
- **Separarea fondului de pensii de bugetul asigurărilor sociale de stat.** Considerăm inadmisibilă situația în care 55% din cheltuielile BASS se referă la plata pensiilor pentru limita de vârstă⁷, în timp ce veniturile curente ale acestuia se formează practic în întregime din contribuțiile de asigurări sociale obligatorii plătite de angajatori și angajați. Este necesar de menționat că această măsură trebuie să fie implementată în paralel cu reducerea numărului de beneficiari ai sistemului de protecție socială, menționate anterior. Luând în calcul faptul că în 2008 pentru plata pensiilor pentru limita de vârstă s-au cheltuit circa 364 mii lei (pensia media – 666,3 lei și numărul de pensionari pentru limita de vârstă – 455,2 persoane), cota contribuțiilor sociale în cazul separării fondului de pensii ar putea fi micșorată cu până la 8 puncte procentuale.
- **Majorarea graduală a vârstei de pensionare și alinierea ulterioară a vârstei de pensionare pentru femei cu cea pentru bărbați la nivelul de 65 de ani.** Majorarea vârstei de pensionare a fost prevăzută încă în 1999 odată cu implementare Strategiei privind reforma sistemului de pensii. Astfel, s-a aplicat majorarea vârstei de pensionare anual cu câte 6 luni pentru femei și bărbați. Din motive politice, în 2002 s-a decis înghețarea acestui proces la nivelul 57 de ani

⁷ Legea bugetului asigurărilor sociale de stat pentru anul 2009.

pentru femei și 63 de ani pentru bărbați. Totuși, luând în considerație situația dificilă a sistemului public de pensii și a diminuării constante a numărului de contribuabili la BASS, majorarea graduală a vârstei de pensionare este vitală, în pofida unei reacții negative din parte unei bune părți ai populației. Astfel, pentru următorii 2 ani este necesară majorarea vârstei de pensionare pentru bărbați până la 65 de ani și la femei – până la 60 de ani. Mai mult ca atât, luând în considerație experiența internațională, este necesară continuarea majorării limitei de vârstă pentru femei astfel încât, în următorii 5 ani să fie aplicată o limită de vârstă comună atât pentru femei, cât și pentru bărbați – 65 de ani.

Luând în considerație nivelul insuficient de familiarizare al populației privind activitatea fondurilor nestatale de pensii, a stării embrionare a pieței de capital, precum și a necesității imperative pentru reformarea actualului sistem public de pensii (PAYG), considerăm oportună implementarea graduală a sistemului de pensii multi-pilon, bazată pe 2 etape majore:

Etapile de implementare a sistemului de pensii multi-pilon:

- 1. Dezvoltarea sistemului de pensii private facultative (pilonul III).** Pentru următorii 2 ani este necesară perfecționarea cadrului regulator în vederea facilitării dezvoltării fondurilor de pensii private facultative (pilonul III), astfel încât presiunile asupra pieței de capital să crească moderat și să existe suficient timp pentru familiarizarea populației cu activitatea fondurilor respective. Adițional, dezvoltarea pilonului III va servi drept un examen pentru implementarea ulterioară a pilonului II. Implementarea acestei etape va fi posibilă luând în considerație recomandările pe marginea cadrului regulator menționate în prezentul studiu.
- 2. Implementarea și dezvoltarea sistemului de pensii private obligatorii (pilon II).** După un termen de 2 ani se va implementa sistemul de pensii private obligatorii bazate pe o parte din cota contribuției defalcate în fondul public de pensii. În primul an de activitate mărimea cotei se va stabili în proporție de 0,5 p.p. din contribuția plătită de angajat și 0,5 p.p. din contribuția plătită de angajator, iar în fiecare an mărimea contribuției va crește cu aceleași proporții. Astfel, în decurs de 6 ani cota contribuției la fondurile nestatale obligatorii de pensii va constitui 6% (3% defalcate de angajator și 3% - de angajat).

Recomandările majore la Legea cu privire la fondurile nestatale de pensii⁸

- **Modificarea cotelor privind cheltuielile administrative maxim admise ale fondurilor nestatale de pensii.** Luând în considerație estimările efectuate de Asociația de Actuarat din Moldova, precum și experiența internațională cu privire la ratele de taxare aplicate de către fonduri, este necesară modificarea art. 3, al. (3) din lege și stabilirea unui nivel al cheltuielilor administrative maxim admisibile în proporție de 4% din contribuții și 2,5% din active.

- **Scopul:** Asigurarea funcționalității normale a fondurilor nestatale de pensii prin acoperirea tuturor costurilor de administrare, luând în considerație că la etapa inițială de activitate a fondurilor raportul dintre contribuțiile colectate și costurile administrative este mult mai mic.

- **Atribuirea dreptului de proprietate a angajatului asupra contribuțiilor defalcate de angajator în folosul său către un fond nestatal de pensii.** Din motiv că una din principalele categorii de persoane ținute de programele de pensii private facultative, mai ales la etapa inițială de activitate, sunt angajatorii care doresc să completeze pachetul social oferit angajaților, este necesar de a-i asigura prin lege o certitudine cu privire la activele investite. Astfel, pe baza experienței țărilor occidentale este important ca în lege să se specifice faptul că angajatul va obține dreptul de proprietate asupra contribuțiilor defalcate în folosul său de angajator după o perioadă de 5 ani de activitate în cadrul întreprinderii.

- **Scopul:** Sporirea motivației din partea companiilor de a apela la programele de acumulare de pensii private și, în același timp, dezvoltarea fondurilor nestatale de pensii și a pilonului III.

- **Definirea clară a conceptului unui fond de garantare a pensiilor.** Acesta urmează a fi format din contribuțiile administratorilor fondurilor nestatale de pensii bazat pe un anumit procent din volumul contribuțiilor colectate.

- **Scopul:** Protejarea drepturilor participanților și beneficiarilor dobândite în cadrul sistemului de pensii private, precum și repararea eventualelor prejudicii cauzate beneficiarilor în urma activității ilegale sau neprofesioniste a administratorului fondului.

- **Extinderea spectrului de opțiuni investiționale.** Aceasta presupune alocarea unei cote maxime de 15% din portofoliul investițional pentru valori mobiliare cotate la bursele internaționale.

- **Scopul:** Diminuarea presiunilor asupra pieței interne de capital în urma influxului masiv de lichidități generat de activitatea fondurilor nestatale de pensii.

- **Instituirea plafonului minim admisibil pentru randamentul fondurilor nestatale de pensii.** Pragul

⁸ Legea nr. 329 din 25.03.1999 cu privire la fondurile nestatale de pensii

minim ar putea fi echivalent cu nivelul IPC din anul respectiv.

- **Scopul:** Protejarea vărsămintelor contribuabililor împotriva efectelor inflației.
- **Instituirea licenței privind activitatea de depozitar al activelor fondului și înăsprirea exigențelor privind acordarea acesteia.** Astfel, în calitate de depozitar vor putea activa băncile care au raportat cele mai înalte volume ale rezervelor obligatorii, indicatori favorabili ai lichidității și ai suficienței capitalului ponderat la risc. Prin urmare, licența de depozitar va fi atribuită unui grup restrâns de bănci care vor putea presta asemenea servicii mai multor fonduri private de pensii.
- **Scopul:** Asigurarea unui nivel acceptabil de securitate a activelor depozitate.
- **Eliminarea formei organizatorico-juridice pentru fondurile nestatale de pensii și stipularea clară a responsabilității administratorului activelor fondului pentru deciziile investiționale și rezultatele acestora.** Fondurile nestatale de pensii nu pot da faliment, activele acestora fiind administrate de o altă companie financiară (ex: companie de asigurări) și păstrate la un depozitar (bancă comercială). Prin urmare, nu există nici un raționament privind existența unei forme organizatorico-juridice distincte pentru fondurile nestatale de pensii, întreaga responsabilitate privind investirea activelor fiind atribuită administratorului.
- **Scopul:** Evitarea conflictului între fond și administrator în cazul apariției litigiilor.
- **Interzicerea oricăror forme de afiliere între administrator și depozitar.**
- **Scopul:** Evitarea mecanismelor de evaziune fiscală și spălare a banilor.

Recomandări majore privind asigurarea deductibilității fiscale a contribuțiilor defalcate la fondurile nestatale de pensii

Experiența statelor care au implementat sistemele de pensii multi-pilon de pensii a demonstrat importanța fundamentală a stimulentele fiscale asigurate prin lege pentru participarea în cadrul fondurilor nestatale de pensii. Nu există o țară în care pensiile private să funcționeze și să se dezvolte în lipsa unei deductibilități fiscale, atât pentru persoanele fizice, cât și cele juridice. Mai mult decât atât, existența pârghiilor fiscale stimulatorii este extrem de importantă în mod special pentru dezvoltarea pilonului III – sistemul de pensii private facultative – care urmează a fi dezvoltat în prima etapă de implementare a sistemului de pensii bazat pe cei 3 piloni. Analiza Codului Fiscal și a legilor de resort a relevat lipsa deductibilității fiscale pentru persoanele juridice și fizice (cu excepția unei vacanțe fiscale atribuite persoanelor fizice) cu privire la contribuțiile la fondurile nestatale de pensii, fapt ce constituie o situație inadmisibilă în condițiile necesității stringente dezvoltării sistemului multi-pilon. Prin urmare, luând în considerație experiența internațională, este vital ca și contribuțiile plătite în fond să nu fie incluse în baza de calcul a impozitului pe venit, cotele plătite la CNAS și CNAM, atât pentru persoane fizice, cât și pentru persoanele juridice.

- **Legile anuale cu privire la bugetul asigurărilor sociale de stat.** Este necesar ca contribuțiile la asigurările sociale de stat să nu se calculeze din contribuțiile depuse în conturile individuale de pensii suplimentare nestatale. În ultima anexa la respectivele proiecte de Legi „Tipurile drepturilor și veniturilor din care nu se calculează contribuții de asigurări sociale de stat obligatorii” trebuie de inclus un punct suplimentar cu următorul conținut: **”Contribuțiile depuse sau transferate fondurilor nestatale de pensii, în limita prevăzută de legislația fiscală și anume articolul 67 al Codului Fiscal”**.

- **Legea Nr. 1593 din 26.12.2002 cu privire la mărimea, modul și termenele de achitare a primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală.** Este necesar ca primele de asigurare obligatorie de asistență medicală să nu se calculeze din contribuțiile depuse în conturile individuale de pensii suplimentare nestatale. Anexa Nr.3 a legii sus-menționate trebuie să cuprindă un punct suplimentar ”30. **Contribuțiile depuse sau transferate fondurilor nestatale de pensii, în limita prevăzută de legislația fiscală și anume articolul 67 al Codului Fiscal”**.

- **Codul Fiscal al Republicii Moldova, art. 24 “Deducerea cheltuielilor aferente activității de întreprinzător”.** Codul Fiscal nu califică sumele vărsate de angajator în folosul angajatului pe parcursul anului fiscal drept cheltuieli aferente activității de întreprinzător. Prin urmare, sumele defalcate de patroni în beneficiul angajaților săi la fondurile nestatale de pensii nu sunt deductibile de la plata impozitului pe venit. O asemenea situație nu este întâlnită în nici o țară din lume unde funcționează sistemul de pensii private, și formează una din barierele majore dezvoltării sistemului de pensii multi-pilon în Republica Moldova. Prin urmare, este necesară **modificarea art. 24 din Codul Fiscal în direcția recunoașterii contribuțiilor efectuate de angajatori către Fondurile Nestatale de Pensii drept**

cheltuieli aferente activității de întreprinzător.

- **Codul Fiscal al Republicii Moldova, art. 68 “Impozitarea venitului fondului nestatal calificat de pensii”.** Pe lângă faptul că Codul Fiscal nu asigură o deductibilitate pentru companii privind contribuțiile defalcate de angajatori în fondurile nestatale de pensii, acesta nu prevede nici o deductibilitate clară pentru persoane fizice, asigurându-le, de facto, doar o vacanță de la plata impozitului pe venit. Astfel, este necesar ca **pensiile plătite de fondurile nestatale de pensii să nu fie supuse impozitării.**

- **Codul Fiscal al Republicii Moldova, art. 67 “Restricții privind deducerea vărsămintelor”.** Conform articolului respectiv suma dedusă totală pentru persoanele fizice nu trebuie să depășească 15% din venitul câștigat pe durata anului fiscal. Luând în considerație salariile oficiale mici din Republica Moldova în comparație cu statele din regiune, un plafon atât de mic limitează semnificativ motivația salariaților de a participa la programele de acumulare a fondurilor nestatale de pensii. Prin urmare, propunem **majorarea deductibilității fiscale de la 15% la 25% pentru persoanele fizice.**

Anexa 1: Efectele financiare pentru angajații care contribuie la sistemul de pensii private facultative

	Firma contribuie cu 1500 lei anual la un fond nestatal de pensii în beneficiul unui angajat	Firma efectuează o majorare de salariu cu 1500 lei anual pentru un angajat
Venit impozabil	5000	5000+1500=6500
Contributii obligatorii	1450+350=1800	1885+455=2340
Baza de impozitare	5000-1800-1500=1700	6500-2340=4160
Impozit pe venit (18%)	306	743,4
Câștiguri nete primite de angajat	4394 (inclusiv contribuția la pensie) 1500 - contribuția la pensie 2894 – salariu net.	3416,6

În concluzie: Avantajul financiar al angajatului în urma contribuției la sistemul de pensii private facultative constituie 28,6% (cu condiția aplicării deductibilității depline).

Anexa 2: Efectele financiare pentru compania care contribuie la sistemul de pensii private facultative

Compania <u>majorază salariul anual cu 1500 lei pentru fiecare dintre cei 20 de angajați, mii lei</u>		Compania <u>plătește contribuții anuale la pensiile facultative de 1500 lei pentru fiecare dintre cei 20 de angajați, mii lei</u>	
Venit total	1000	Venit total	1000
Alte cheltuieli	500	Alte cheltuieli	500
Cheltuieli aferente majorării salariale	30	Contributii platite pentru pensia facultativă	30
Taxe aplicate majorării	10,8	Taxe aplicate contribuției	-
Cheltuieli totale cu majorarea salariului	40,8	Cheltuieli totale cu acordarea beneficiului	30
Cheltuieli totale	540,8	Cheltuieli totale	530
Profit net	459,2	Profit net	470

În concluzie: Avantajul financiar al companiei în urma contribuției la sistemul de pensii private facultative constituie 4%-5%. (cu condiția aplicării deductibilității depline).

Anexa 3: Experiența internațională privind implementarea sistemului de pensii multi-pilon

REFORMELE SISTEMELOR DE PENSII ÎN STATELE EUROPEI CENTRALE ȘI DE EST	
1994	Cehia III, Ungaria III, Bulgaria III
1995	
1996	
1997	Slovacia III
1998	Ungaria II, Letonia III, Estonia III
1999	Polonia II și III, Republica Moldova III (Lege nefuncțională)
2000	Slovenia II și III
2001	Letonia II
2002	Bulgaria II, Estonia II, Croația II și III
2003	
2004	Lituania II și III
2005	Slovacia II
2006	
2007	România II și III
2008	
2009	Republica Moldova II ???

Sursa: Daniela GHETU, Media XPRIMM, Mihai BOBOCEA, APAPR

Este important de menționat că primele state care au implementat pilonii II și III de pensii private înregistrează la moment cele mai înalte rate de recuperare a salariului pierdut din Europa. Cel mai elocvent exemplu servește Ungaria, care este prima țară din ECE unde a fost introdus pilonii II și III și unde s-a înregistrat cea mai înaltă rată de înlocuire din Europa (102% în 2007).